

Les Bozaarts



**Naar Antwerpen, van 14 t/m 17 oktober
2019**

Maandag 14 oktober 2019

Na de voorbereiding op 18 september bij Yo en Felix thuis, waar we uitgebreid voorgelicht werden over ons reisje naar Antwerpen, was het op maandag 14 oktober zo ver.

De feitelijke rondleidingen zouden pas op dinsdag de 15e beginnen, maar iedereen was al op maandag afgereisd. Peter had geregeld dat er die avond een tafel voor het diner gereserveerd was in restaurant “Le Bistro”, vlak bij het Rubenshuis aan de Wapper. Felix en Yo namen Anneke mee vanuit Wassenaar richting Antwerpen, en zouden pas na het avondeten arriveren. De rest kwam al in de loop van de middag aan.

Naarmate we dichterbij Antwerpen kwamen, werd het steeds warmer; uiteindelijk werd het maar liefst 22 graden! In Antwerpen zelf was het nog even zoeken vanwege de vele wegopbrekingen. We waren allemaal ondergebracht in het Theaterhotel, vlakbij de schouwburg, en in de buurt van diverse adressen die we gingen bezoeken. Een handig adres, want de parkeergarage Arenberg was om de hoek, met een deur binnendoor naar het hotel. De kamers bleken prima te zijn.

In kleine groepjes liepen we naar “Le Bistro”. Onderweg werden we geconfronteerd met het wat merkwaardige verkeer. Voetgangers, OV-fietsen, gewone fietsen en de talrijke elektrische stepjes krioelden door elkaar, want Antwerpen kent geen fietspaden. Even wennen dus.

Vlakbij het restaurant zagen we nog een groot filiaal van “De Slegte”, waar sommigen meteen wat gingen rondsnoffen. Jammer dat die winkelketen uit Nederland verdwenen is. Opmerkelijk was dat er een flinke voorraad lag van het boek “Mijn strijd”, geschreven door een zekere A.H.

De borrel genoten we op het terras, vanwege het heerlijke weer. Dan het heerlijke etentje, waarbij voor de eerste keer de garnalenkroketten op tafel kwamen, evenals enkele pannetjes met mosselen. Na afloop keerden we in vrolijke stemming terug naar het hotel.

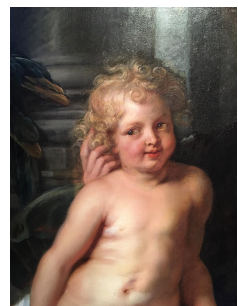
Dinsdag 15 oktober 2019

Dinsdag 15 oktober moesten we ons om 11.00 uur melden bij het Rubenshuis. Dit gaf velen de gelegenheid om na het ontbijt op eigen houtje de stad te verkennen. Felix en Yo gingen aan de wandel door de binnenstad, Henk en Mariette gingen naar de Schelde en Sanny en Gert ontdekten de pantoffelwinkel.

We verzamelden bij het onthaalpaviljoen tegenover het Rubenshuis, waar we de kaartjes kochten, en waar Anneke ons wat vertelde over de architectuur.

Het **Rubenshuis** werd door Peter Paul Rubens (1577-1640) aangekocht in 1610 en grondig verbouwd tot hij er in 1615 ging wonen. Het huis bestaat uit twee delen: het woongedeelte in oud-Vlaamse stijl en het ateliergedeelte in de stijl van de Italiaanse renaissance. Er staan meubelen uit die tijd en schilderijen die er hingen toen Rubens er woonde. In 1660 werd de woning verkocht. In 1637 wist de Stad Antwerpen huis en tuin te verwerven. Sinds 1946 is het een museum.

Het Rubenshuis is indrukwekkend door zijn overdreven luxe bouw en versieringen. In zijn tijd (1610) was Rubens al zeer bekend, kreeg veel opdrachten en was daardoor zeer vermogend. We kregen een interessante rondleiding door zijn woning; zagen schilderijen van tijdgenoten die hij zelf kocht en uiteraard ook veel eigen werk. Het viel ons allen op hoe somber het huis is door de kleine ramen en goudleer behang. Het was ook duidelijk dat de enorme productie van schilderijen alleen mogelijk was door de inschakeling van vele leerlingen in zijn atelier.



Anneke leidde ons langs vele interessante werken. Sommigen daarvan gaven aanleiding tot flinke discussies, zoals het schilderij “Heilige Familie met Papegaai”. Het was duidelijk dat één van de kinderen van Rubens geposeerd had voor het kindeke Jezus, maar de oogopslag van het kindeke beviel ons maar matig.

Lunch was afgesproken in de Lunch Garden aan de Meir 82. Daar aangekomen bleek dat we gingen lunchen in de Antwerpse 'Bijenkorf'. Niets mis mee – we genoten van de saladbar, friettekes, zalm en garnalen.

Op het middagprogramma stonden de St. Jacobskerk en Onze-Lieve-Vrouwekathedraal.

Sint Jacobskerk is gebouwd tussen 1491 en 1656, in de stijl van de Brabantse gotiek en toegewijd aan de apostel Sint-Jacobus de Meerdere. De zuider- en westerportalen vertonen Renaissance-invloed en -versiering. In de kerk is Rubens begraven, hij schilderde zelf het altaarstuk. Er staan opmerkelijke beelden en er zijn oude schilderijen gevonden onder de bedekkende pleisterlaag. Het authentieke kerkinterieur bleef gespaard tijdens de beeldenstormen.

Het was de bedoeling dat deze kerk de grootste gotische kerk ter wereld zou worden. Met de bouw van de toren werd begonnen omstreeks 1491; de kerk werd echter slechts gedeeltelijk gerealiseerd. De proporties van het bestaande gedeelte geven een idee hoe groots de kerk zou zijn geworden indien volledig voltooid. De toren moest 150 m hoog worden en daarmee de hoogte van de torens van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal overtreffen. Slechts een derde hiervan werd gerealiseerd.



De geschiedenis van deze kerk begon hier in de 14e eeuw buiten de stadswallen met een gasthuis voor pelgrims op weg naar het populaire graf van de apostel Jacobus in Santiago de Compostella. Nog steeds komen pelgrims hier de zegen vragen voor hun tocht. Het symbool van St. Jacob is een schelp, de St. Jacobsschelp. Die vind je dus bij de ingang van de kerk, en op diverse andere plaatsen in de kerk en in de stad.

Uniek in deze kerk is het koordoksaal dat het koorgestoelte van het schip van de kerk scheidt.

Het merkwaardigste kunstwerk in deze kerk is het in de noordwestelijke hoek gelegen grafmonument van Don Francisco Marcos de Velasco. Don Francisco was in de 17e eeuw slotvoogd van de Antwerpse citadel. Na de dood van deze slotvoogd in 1693 ontwierp Pieter Scheemaeckers deze dramatisch opgevatte beeldengroep. De slotvoogd die tevergeefs de dood tracht af te weren, vormt het centrale thema van dit werk.



Rubens ligt begraven in deze St. Jacobskerk. Boven zijn altaarstuk hangt een prachtig doek van zijn hand dat hij ooit in opdracht maakte voor een ander. Toen het doek niet werd afgenomen bepaalde hij dat het later boven zijn altaarstuk moest komen te hangen. Het stelt de Heilige Familie voor, en we herkennen daarop het kindeke Jezus, dat we de dag daarvoor al eerder gezien hadden.

De St. Jacobskerk wordt gerestaureerd. Uniek voor ons was de mogelijkheid om de restauratie te volgen via een tijdelijke steiger.

De **Onze-Lieve-Vrouwekathedraal** is de hoofdkerk van het bisdom Antwerpen, gewijd aan Maria. De kerk was een kathedraal tussen 1559 en 1803 en vanaf 1961 tot heden. Het is een gotische kruiskerk die gebouwd werd tussen 1352 en 1521. De kathedraal bezit o.a. vier schilderijen van Rubens. In de kathedraal worden drieluiken geëxposeerd in de tentoonstelling "van Quinten Metsys tot Rubens".

Na de Barokke pracht en praal van de St. Jacobskerk was de rust van de gotische bogen in de Onze Lieve Vrouwe Kathedraal een interessante overgang. In deze gigantische hoofdkerk van de Bisdom Antwerpen hangt een prachtige tentoonstelling van drieluiken met de kruisiging van Christus, en nog meer altaarstukken.

Van Rubens hangen er ook vier werken. Het werd een middag vol kennis vergaren over Griekse en Romeinse Goden, de vier evangelisten met hun symbolen, hoe herken je Maria Magdalena en de verschillende apostelen. Zo wordt Mattheus doorgaans afgebeeld met een engel, Marcus met een leeuw, Lucas met een rund of koe, en Johannes met een arend. De apostel Petrus is te herkennen aan een plukje haar voor op zijn hoofd. Bij deze laatste informatie keken we allemaal even naar Peter.



In een kapel was ook een indrukwekkende installatie te vinden over vluchtelingen en hun schamele bezittingen. Alles uitgevoerd in beschilderd brons, hoewel dat er niet zo uitziet. Het kunstwerk bestaat uit 6 bronzen matrassen die in 2 rijen opgesteld staan in de Sint-Jozefskapel. Met 'Diasporalia' wil Koen Theys bezoekers aanzetten tot nadenken: wat betekent het om vluchteling te zijn? De dramatische thematiek is geïnspireerd op de barokkunst.

De rondleiding werd afgesloten met het schilderij van de Belgische kunstenaar Sam Dilleman die de Kruisafname van Rubens als inspiratiebron gebruikte voor zijn moderne abstracte versie van de Kruisafname met dikke klodders verf.

Na beide kerken sloten we heel toepasselijk de middag af in het Café Het Elfde Gebod dat met talloze religieuze beelden is ingericht.

Het diner, nu met het voltallige gezelschap, vond plaats in restaurant **Bourla** op de Graanmarkt. Nu kwamen bij sommigen van ons ook de escargots op tafel.

Woensdag 16 oktober 2019

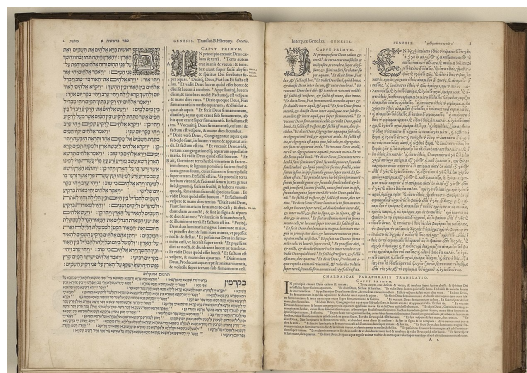
Woensdag 16 oktober stond het Plantin-Moretus Museum op het programma. Daar vestigde Christoffel Plantijn in de 16e eeuw zijn beroemde drukkerij. Het gebouw is inmiddels UNESCO Werelderfgoed.

Plantijn-Moretus: Christoffel Plantijn woonde met zijn vrouw en vijf dochters in een statig pand aan de Vrijdagmarkt, waar hij ook de drukkerij vestigde. Zo rond 1575 stonden er zeker 16 drukpersen. De drukkerij telde 56 personeelsleden en was in die tijd wereldwijd de grootste. Twee drukpersen uit 1600 staan er nog. Jan Moretus volgde zijn schoonvader op. Het interieur van de woning, met goudleerbehang, een bibliotheek, een winkel en o.a. schilderijen van Rubens, is onveranderd gebleven. De drukkerij werd verkocht aan de stad Antwerpen in 1876.

Hoewel een tijdgenoot van Rubens liet Plantijn in zijn pand en huis meer licht toe. Na een indrukwekkende inzage in het proces van drukken bezochten we de bibliotheken en zalen waar veel schilderijen van Rubens hingen (hij maakte veel portretten van de familie).

Op een aantal plaatsen waren kinderklasjes aanwezig, onder leiding natuurlijk. Het viel ons op hoe gedisciplineerd deze groepjes waren.

Een absoluut topstuk was de BIBLIA REGIA - BIBLIA POLYGLOTTA, oftewel een bijbel in vijf verschillende talen. Het werk bestaat uit acht delen: vier delen met



het Oude Testament, een met het Nieuwe Testament en drie delen 'Apparatus' of commentaren. De bijbeltekst zelf is gedrukt in vijf talen: Latijn, Grieks, Hebreeuws, Chaldeeus en Oud-Syrisch, met dien verstande dat er vier versies van het Latijn in staan: allemaal vertalingen van de vier andere talen. Een snelle blik leert dat die vier versies van het Latijn allemaal nogal verschillend zijn.

Na een gezellige lunch in de piepkleine Juno aan de Vrijdagmarkt gingen we naar het **MHKA** – Museum voor Hedendaagse Kunst Antwerpen. Tijdens deze wandeling begon het al te regenen.



Het MHKA is gevestigd in een voormalige graansilo. Het is sinds de 60er jaren het eerste museum voor moderne kunst in Antwerpen. De vaste collectie gaat terug op werk van Gordon Matta-Clark en bevat voornamelijk werk uit de 70er en 80er jaren van de twintigste eeuw.

We bezochten alleen de eigen collectie die bestaat uit werk uit de 70er en 80er jaren. De collectie was klein en inspireerde niet tot gevoelens van extase of hebbigheid. Stukken die we tijdens de voorbereidende power-point

van Anneke te zien kregen werden nu live bekeken. The Giant van James Lee Byars kwam ons bij binnenkomst tegemoet. Panamarenko die installaties maakt en vooral geïntrigeerd raakt door vleugels van insecten had een mooi klein kunstwerk in een vitrine in de grote hal. Het aan-uit knopje zat helaas in de vitrine. Was anders heel verleidelijk geweest om er aan te komen! Panamarenko is de kunstenaars naam van Henri van Herwegen. Makkelijk te onthouden door Pan American Airlines Company en zijn voorliefde voor vliegen.

Na de rondleiding dronken we nog even wat in het restaurant op de vierde verdieping, zittend onder een enorme muurschildering van Keith Haring.

Het regende nog steeds toen het bezoek afgelopen was. Een aantal van ons gingen gewapend met pluutje al vast op pad. Peter zou wel even een taxi regelen voor een aantal van ons. Helaas: Uber kennen ze niet in Antwerpen, en de wachttijd voor een gewone taxi was ongeveer een uur. Dus ook maar lopen. Maar na een eindje wandelen vonden we een taxi in een zijstraat, die net bezig was zijn "vrachtje" af te leveren. Dus die werd bestormd. Wij blij, en de chauffeur ook. Die vertelde ons dat Antwerpen geen slimme verkeerslichten kent, zoals we die in Nederland hebben; resultaat: de lichten staan heel lang op rood, en zeer kort op groen, ongeacht het verkeersaanbod. Onderweg kreeg Henk v. A. nog een telefoontje dat er een afspraak voor een knie-operatie gemaakt kon worden. Hij heeft echter al vier maanden geleden een prothese laten plaatsen, zodat dit aanbod afgewimpeld kon worden.

In **Grand Cafe Horta** zijn in de bouw de ijzeren spanten gebruikt uit het volkshuis te Brussel, van de bekende Art Nouveau architect Victor Horta, dat zelfs na internationaal protest toch werd afgebroken in 1965. 's Avonds aten we daar. Anneke kon derhalve tijdens de maaltijd nog een klein college geven over zijn stijl en werk. Nu gingen diversen onder ons zelfs aan de oesters.

Donderdag 17 oktober 2019

Donderdagochtend was het zonnig weer! Het kostte wat moeite maar we wisten Anneke te overtuigen dat dit het juiste moment was voor het bezoek aan de Beeldentuin Middelheim. Daar mocht Anneke immers wel een rondleiding doen. In het MAS dat 's ochtends op het programma stond mag zij dat niet doen. Dat vonden we jammer, maar velen hadden het MAS al gezien.

Voor het vertrek naar Middelheim waren de pantoffelhelden Gert en Sanny er eindelijk in geslaagd toegang te krijgen tot de pantoffelwinkel, waar ze enkele paren op de kop konden tikken.

In opperbeste stemming dus naar Middelheim waar we heerlijk door de tuinen wandelden en college kregen over Rodin, Maillot, Carl Milles, Rik Wouters, Erik Wurm, Calder en vele anderen. Het was één groot feest! Ook hier weer zagen we klasjes kinderen, keurig in gele hesjes. Het iconische slappe zeiljacht leverde veel discussie op, maar we waren het erover eens dat voor het overige het bootje van Erik Wurm volkomen correct in elkaar stak; tuigage, zeereling, kikkers en lieren, navigatieverlichting, alles klopte.



Middelheim: De beeldentuin heeft de vorm van vier uitwaaiierende stroken aan beide zijden van de Middelheimlaan die het park middendoor snijdt. De collectie omvat 200 beelden, waarvan enkele tientallen in de stad Antwerpen zijn geïnstalleerd. Bovendien honderden beelden die middels wisseltentoonstellingen worden getoond. In 2012 werd de plantentuin Hortiflora met een oppervlakte van 5 hectare toegevoegd aan het bestaande beeldenpark. Vrijwel iedere moderne beeldhouwer van enige betekenis, te beginnen met Rodin, is hier vertegenwoordigd.

We sloten ons Antwerpen programma af met een lunch in Museumcafé Storm, onder in het MAS. Lourine en Kees namen eerder afscheid omdat ze met de trein reisden. Na de lunch waren we cultureel verzadigd – vol indrukken van alles wat we gezien en gehoord hadden.

Naschrift

We hebben heel veel meegekregen van Anneke. Haar colleges zijn enthousiasmerend en het is roerend om te zien hoe 'geëmotioneerd' ze zelf ook raakt van kunstwerken die ze tegenkomt, en hoe ze dat enthousiasme over weet te dragen aan de groep.

We zullen ook dit reisje niet snel vergeten!

(met dank voor de opgestuurde foto's en tekstbijdragen)